

Василь Салій

Пам'ятай день святий святкувати

304 рік. На троні Римської імперії сидить цісар Діоклетіан, який проводить жорстоку кампанію проти християн. У північно-африканському місті Абітині імперська влада заарештовує групу християн з 49 чоловік, які були заскочені під час недільної відправи Євхаристії. 12 лютого відбувся допит, документальні акти якого збереглися до сьогодні. Проконсул звинувачує пресвітера Сатурнина: «Ти повівся всупереч розпорядженням імператорів і цісарів, збираючи разом цих людей».

Під натхненням Святого Духа пресвітер відповідає: «Без жодного застереження ми святкували належне Господеві». На наступні запитання проконсула знову лунає спокійна відповідь священика: «Ми вчинили так, оскільки не можна занедбувати того, що належить Господеві». Дійшла черга до Емерита – власника дому, де відправлялась Євхаристія. Його запитали, чому він дозволив у своєму домі проводити зібрання? На це пролунала вражаюча відповідь: «Не можемо жити без святкування Господнього дня, без таїнства Господнього!». Після допитів усіх учасників зібрання було страчено, серед них і сенатора Датівуса, який незважаючи на тортури не відрікся своєї присутності на молитві. То чим же був день Господній, тобто неділя, для цих перших послідовників Христа? Чим є неділя для нас, сучасних християн, і чи розуміємо ми її значення у своєму житті? Спробуймо застановитись над цими запитаннями у своїй статті.

Підстави святкування неділі

Щоб зрозуміти суть святкування Господнього дня слід повернутись до Старого Завіту, на гору Синай. Тут Мойсей отримує від Бога закон, записаний на кам'яних скрижалях, де була викарбувана заповідь, яку ми сьогодні знаємо як третю заповідь Декалогу: «Пам'ятай день святий святкувати» (пор. Вих 20,8; Втор 5,12). Для вибраного народу таким днем була субота – день для прослави Бога і його діл. Своїм відпочинком людина немов уподібнювалась Богу, який сьомого дня спочив після сотворення світу. Пізніше цей

день став також спомином визволення Ізраїля з єгипетської неволі. Тобто це був день відпочинку та спокою. У Новому Завіті таким днем стає неділя, яка не просто замінює суботу, а сповнює її. Неділя – не просто день для Бога, а день зустрічі з Богом; день, який не просто натякає на вічність, а став початком Царства Небесного. Субота, яка пригадувала подію пасхи – виходу з єгипетського рабства, була своєрідною підготовкою до нової Пасхи Христа – виходу з рабства гріха. Чому саме неділя? Адже саме цього дня, «першого після суботи», відбулась центральна подія історії спасіння – Христове воскресіння. Цього дня Христос своєю смертю і воскресінням звільнив людину від рабства гріха й смерті та відкрив перед нею перспективу нового творіння. Таким чином кожна неділя є не лише пригадуванням, а й актуалізацією Христової Пасхи.

Як перший день після суботи, день воскресіння Христа нагадує перше створення. Святи Отці називали неділю також «восьмим днем» (йшов після сьомого дня – суботи), який означав нове творіння, започатковане у Воскресінні Христа. Сім днів творення є символом нашого реального створеного світу. Восьмий день стає прообразом майбутнього світу, початком нового відліку у історії боголюдських відносин. Восьмий день є днем виконання всіх Божих обітниць, днем, у якому немає смерті і минулості. Участь у недільній Літургії дозволяє нам, будучи у минулому світі, поглянути у майбутнє, відчутти передсмак вічного життя.

Неділя є днем для освячення людини. Господь у Святому Письмі закликає людину до святості, яку вона втратила у гріхопадінні Адама. Освячення людини відбувається через уподібнення до Бога та єднання з ним у тайні Євхаристії. У неділю людина повертає Богові належне місце у своєму житті. На відміну від будніх робочих днів, коли на першому місці у людини є її власні інтереси, у Господній день на перше місце виходить Бог. Тому ми покидаємо щоденні звичні справи (звідси назва неділі – «не ділай»), щоб вивільнений час присвятити Господеві.

Неділя стає головним днем для християн від самих початків християнства. Відомості про її відзначення знаходяться ще у Новому Завіті: у цей день християни збирались для слухання Слова Божого та ламання хліба (пор. Ді 20,7;11). У 112 році намісник імператора Пліній Молодший писав про християн, що вони «мають звичай збиратися в означений день перед сходом сонця, щоб співати гімни Христові як Богові». Тобто від початків неділя була серцевиною існування християнської спільноти. Навіть загроза смерті, як свідчить вищезгаданий приклад абітинських мучеників, не могла завадити християнам святкувати неділю. Варто зазначити, що це був не так вимушений послух церковному приписові, як вираз внутрішнього обов'язку і водночас особистого волевиявлення. Йосиф Рацінгер, говорячи про «кризу неділі», яку переживаємо сьогодні, назвав її причиною стан, коли суть обов'язку святкування неділі («ми не можемо жити без святкування дня Господнього») замінює зовнішній канонічний припис,

формальний обов'язок. Ходимо до церкви, бо так заведено, так звикли, так треба, але рідко щоб там зустріти Бога.

Святкування неділі у храмі

Участь у Божественній Літургії – обов'язок кожного практикуючого християнина щодо неділі. Але можемо помітити, що з усіх, хто себе визнає греко-католиком, далеко не кожен відвідує храм у неділю, віддаючи перевагу зустрічам з друзями, активному відпочинку чи просто сидінню перед телевізором чи в інтернеті. Але навіть це, відмінне від щоденного, проведення часу свідчить про глибші мотиви людини: воно є її тугою за справжнім існуванням у братерській спільноті, прагненням звільнення від неволі щоденного життя.

Недільна Літургія повинна задовольнити всі ці вимоги. Звичайно, якщо сприймати її поверхово, то вона не зможе конкурувати з видовищами цього світу. Навіть звичайний перегляд телепередач буде для людини значно привабливішим проведенням часу, ніж багаторазове повторення «Господи помилуй» на Службі Божій. Але маємо усвідомити, що Літургія є чимось вагомим, унікальною подією, яка перевищує будь-які інші події, що відбуваються у світі, адже дозволяє пережити незбагненне таїнство Божої близькості, дозволяє зустрітись з Богом.

Під час Літургії християни покликані до зустрічі з Христом у його Слові, щоб воно, мов засіяне зерно, принесло плід у їхньому житті. Коли у церкві читається Святе Письмо, сам Христос говорить до нас. Тобто літургійне читання Євангелія – це справжня присутність Господа між нами. Уважне слухання недільної проповіді, яка слідує після Євангелія і пояснює його, є свідченням сприйняття Божого Слова та готовності втілити його в життя.

Кульмінацією як Літургії, так і цілого недільного дня є Євхаристія. У ній відбувається наше спілкування з Богом, єднання з Його благодаттю. Сам Спаситель сходить до людини і дає себе їй у поживу. Без участі в Євхаристії неділя є невикористаною можливістю, святкуванням без участі у святковій трапезі. Зміст Євхаристії пояснює сама її назва, яка у перекладі з грецької означає «подяка». Ми дякуємо Господеві за його любов до людини, діло сотворення, за все, що він учинив у історії спасіння і нашій особистій історії. Важливою ознакою Євхаристії є те, що через споживання Тіла і Крові Христа причасники з'єднуються між собою і перемінюються у одне буття з Христом.

Таким чином Євхаристія творить спільноту. Сам термін «причащатися» вказує на причетність, участь, ставання частиною. Через причастя ми стаємо частиною Христа, його Тілом. Не багатьма тілами, лише одним-єдиним Тілом Христовим. Символом цього є хліб, який хоч і складається з багатьох зерен, та є повністю єдиним.

У недільній Літургії Бог немов забирає людину зі світу і повертає її назад святою. Саме тому активна присутність на Службі Божій є обов'язком для християнина. Без цього суть Господнього дня втрачається.

Святкування неділі поза храмом

Святкування неділі не обмежується тільки відвідуванням храму, а має продовжуватися впродовж усього дня. Переживши духовне зближення з Богом і людьми, ми продовжуємо рух один до одного у спільноті родини. Тому логічним продовженням євхаристійної трапези має бути спільний обід членів сім'ї, який є доброю нагодою для спілкування, обміну інформацією, передачею досвіду, виховання молодшого покоління старшим. Спілкування з сімейного кола має продовжуватися на родичів, друзів, знайомих. Тому цілком відповідає характеру недільного святкування відвідування родичів та друзів чи їх прийняття у своїй домівці. Однак слід уважати, щоб спільна трапеза не перетворилась у звичайне застілля.

Неділя – день відпочинку, який є участю у відпочинку Творця. Утримуючись від праці, людина немов виривається з монотонного буденного життя, з рабства праці і грошей та присвячує день Богу, а не своїм дочасним потребам. Але часто можемо побачити, як релігійний вимір неділі затрачається, коли людина вивільнений від праці час використовує для розваг, занять спортом, туризму, шопінгу. Ці речі не є поганими, але маємо слідкувати, щоб неділя не стала днем суто розваг і відпочинку. Так само день Господній не має бути виправданням для лінощів. Християнське пережиття неділі має супроводжуватися творенням діл милосердя, розважанням над Святим Письмом, роздумами над власним життям. Неділя є чудовою можливістю проаналізувати минулий тиждень, скласти план на майбутній, замислитись, наскільки ми виконуємо Божу волю.

Отож, дорогі читачі, прочитавши ці роздуми, задаймо собі питання: чим для нас є неділя? І нехай мотивація нашого святкування цього дня зростає від вимушеного послуху церковній заповіді до твердого внутрішнього переконання: «Ми не можемо жити без святкування дня Господнього».

Василь САЛІЙ, «Ми не можемо жити без святкування дня Господнього» // СЛОВО № 4
(72)